

τίδραση ἔμεινε στὸ «Νουμά».—Τί νὰ σοῦ κάνει κι' ἀφτός ὁ δύστυχος μέσα στὴ μούχλα τοῦ γύρου του Ἐπίσημου Κράτους;

IV

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀτετιμημένους μας, ὁ Ἀντώνιος Μπενάκης, εἶναι λίγος καιρὸς ποὺ αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ σκροπίσει στὸ ἔθνος λίγη ποίηση καὶ ἀμ' ἔπος.... Ἐτοιμάζει ἐκδοσὴ τοῦ Σούτσου!! Χριστιανέ μου! Σὲ γαργάλιζαν καμμιὰ 50 λίρες καὶ δὲν τίς πέταγες στὴ θάλασσα! Ἐῖταν ἀνάγκη νὰ κάνεις ἀφτό τὸ κακὸ—μὰ δὲν ἤξερες ποῖο εἶναι κείνο ποὺ χρωστοῦσες σὰν ὁμογενὴς νὰ κάνεις στὸν τόπο!.. Σὲ καλὸ μας!

V

Ἐνας Ἀρβανίτης ἰδῶ δημοσιογράφος ἤθελε σπῖτι. Βρῆκε ἓνα. Τοῦ ἔρρε. Ποιὸς τὸ νοικιάζει; Ἡ Ἑλλην. Κοινότητα. Παγαίνει στὴν Ἑλλ. Κοινότητα. Θέλω νὰ νοικιάσω τὸ τάδε σπῖτι σας. Μάλιστα. Πόσο; 3 λίρες. Ὅριστε. Περᾶστε ἄβριο γιὰ τὴν ἀπόδειξη. Ἄβριο: Καλημέρα σας, τὴν ἀπόδειξη. Ἄ! ἔχετε. Δὲν σὰς τὸ νοικιάζουμε. Μπᾶ! γιατί; Γιατί εἰστε Ἀρβανίτης!! (γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖ κανεὶς ποὺ θὰ μὲ διαψεύσει ὀνομάζω τὰ πρόσωπα: ὁ Ἀρβανίτης δημοσιογράφος εἶναι ὁ κ. Ντούτσος, ὁ κοινοτικὸς εἶναι ὁ κ. Σ. Πιζάνης).

Κ' ἐπειδὴ εἰμι Ἀρβανίτης; Τί σκέψη ἔχει τὸ σπῖτι μὲ τοῦτο; Μὰ εἰστε καὶ μισέλληνας (εἶπε μισέλληνας). Ἐγὼ μισέλληνας; Γενῆτε φιλέλληνας (εἶπε φιλέλληνας) καὶ σὰς τὸ δίνουμε τζᾶπκ....»

Κρατεῖ πολὺ ἀφτὴ ἡ ἱστορία. Θὰν τὴ γράψω ὅμως σ' ἀρβανίτικο φύλλο. Κρύβει πολὺ κακοήθεια, ταπεινότητα, βρωμερότητα πλαστοῦ, ψέφτικου φιλελληνισμοῦ. Κι' ὅσοι ρωμιοὶ τὴ διαβάσουνε θὰ τοὺς χάσουμε. Σίγουρα θὰ γίνουν μισέλληνας.

Κι' ὅμως ἀφτό λέγεται φιλελληνισμός ἰδῶ κάτω. Ἀφτό λέγεται ἐθνικὴ ἐργασία. Καὶ ξερετε, ἔχουμε καὶ Διπλωματικὸ Πρακτορεῖο ἰδῶ. Βεβαία! Ἄλλομονο ἂν δὲν εἶχαμε!!

Ἀχ! μωρὲ χάθηκε ὁ ΕΝΑΣ νὰ μὰς ζετινάξει λίγος ἀφτὴ τὴν ψεφτιά ποὺ φιλελληνισμό τὴ λῆμε;

Χάθηκε ἓνας Μπόρτοια; Ἡ θαρρεῖτε πῶς τὸ ἀρβανίτικο ζήτημα (ποὺ ἂ θέλει ὁ θεὸς τῆς Ἑλλάδας θὰ μὰς γονατίσει γιὰ καλὰ κ' ἰδῶ εἴμαστε) συνελήφθη ἐν γαστρὶ—κατὰ Παπαδιαμάντην—ἀπὸ τίποτε σοβαρώτερο!... Ἐδῶ εἶναι τὸ Μπενὶ Σουέφ μὲ τὴν ἱστορίαν του μαζῇ. Μὰ ποῖονε μέλει γιὰ τέτια; Ἄς εἶνε καλὰ τὸ Αἴγιο.

VI

Συνέχεια ἐθνικῆς ἐργασίας.

Καμαρώστε τον.

Στὴν Κορυτσά. Ὁ Κωστούρης, ἀρβανίτης, παντρεύει τὴν κόρη του. Ὁ Μητροπολίτης λείει: δίνω ἄδεια γάμου μόνο ἂν μοῦ δώσης ὁμολογὸ Ἑλληνικῶν αἰσθημάτων. Ὁ γέρο Κωστούρης δὲν τολμάει νὰ καταλάβει τὸ σοφὸ Μητροπολίτη. Καὶ τηλεγραφεῖ στὸ Πατριαρχεῖο. Τὸ Πατριαρχεῖο—ἂν καὶ Πατριάρχης εἶν' ὁ Ἰωακείμ—δὲν ἀπαντᾷ ἀμέσως. Ὁ γέρο Κωστούρης ἀπελπίζεται. Ὁ Μητροπολίτης ἐπιμένει. Τί νὰ γίνῃ;—Στὸ Βουκουρέστι!!

Καὶ γιὰ τὸ χατήρι τοῦ Μητροπολίτη ἐκάναμε θετικὰ πιά 50 ἀνθρώπους ὀχτρούς. Τὸ Πατριαρχεῖο

μολατάρτα ἀπαντᾷ. Τρίχει ὁ Μητροπολίτης καὶ λείει: Ἐλάτε, στεφανῶνω χωρὶς ἀπαιτήσεις, χωρὶς αἰσθήματα Ἑλληνικά.—Εἶν' ἀργά! Λείει τώρα ὁ πρῶν ρωμιὸς Κωστούρης: **Στεφανῶνον ΚΑΙ στὸ Βουκουρέστι.**

Γιὰ ρωτῆστε τὸν κ. Σκουζί, τὸν κ. Ρωμάνο, τὸν κ. Δραγούμη ποὺ παίζουν τὴν Βερολίνα Συνθήκη στὰ δάχτυλα (ὅλο τὰ ἄρθρα 6 καὶ 21 μὰς κοπανοῦν), μαντέβουν τὸ κακὸ ἀφτηνῆς τῆς ἱστορίας;

VII

Ὁ Δημοσιογράφος Ντούτσος βγάξει φημερίδα ἀρβανίτικη.

Τῆνε στέλνει στὰ Ἑλληνικά Προξενεῖα «ὁωρεάν». Τοῦ τὴν ἐπιστρέφουν. Εἶναι ἀρβανίτικη. **Τάχατες.** Ὁ λόγος εἶναι ποὺ ἡ βεράντα τοῦ Κοντίνενταλ εἶναι πὶὸ ἡσυχὴ καὶ πὶὸ ρωμαντική.

Σὲ λίγο. Τὸ Ἀουστριακὸ τὸ Διπλωματικὸ πρακτορεῖο **μαθαίνει** τὴν ἐκδοσὴ. Φωνάζει τὸν ἀρβανίτη δημοσιογράφον. Καὶ τοῦ λείει: Σοῦ ἀνοίγουμε τυπογραφεῖο. Γραφεῖο. Καὶ τόσες λίρες τὸ μῆνα. **Μονάχα** ἓνα ἄρθρο τὸ μῆνα δικό μας θὰ μπαίνει στὴν «Τόσκα».

Ὁ ἀρβανίτης, ὁ μὴ μπορῶντας νὰ νοικιάσει σπῖτι τῆς Ἑλλην. Κοινότητος—ἐπειδὴ εἶν' ἀρβανίτης μισέλληνας!!—ἀπαντώντας στὸ Διπλωματικὸ πρακτορεῖο τῆς Ἀουστρίας **ΠΑΒΕΙ** τὸ φύλλο.

Ποιὸς Ἑλληνας ἢ Ἑλλην θὰν τόκαμε ἀφτό; Εἶναι τὸ λοιπὸν ἀφτοὶ οἱ μισέλληνας. Κι' ἀφτὰ δὲν εἶναι λόγια. Δὲν εἶναι ἐνθουσιασμοί.

Εἶναι πράματα.

Εἶναι σκληρὰ σὰ διαμαντία.

Εἶν' ἀληθινὰ σὰ στατιστικὴ γεγονότων.

Μήπως πειράζουν ὅμως τὴν ἐθνικὴ φιλαφτία; Ἡ τὴν ἐθνικὴ ἀφιλοτιμία; Ἡ τὴν ἐθνικὴ παλιανθρωπία; Ἡ τὴν ἀχρεϊότητά μας; Κι' ὁ Ἀλέξης ὁ Πάλλης, ὁ Λέκας Ἀρβανίτης, δὲν ἔχει νὰ πεῖ τίποτα;

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΣ

ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ ΔΕΓΗΜΑΤΑ

VII

Ο ΓΛΑΡΟΣ

Πόσες φορές—τότες—καὶ στὰ ὄνειρά τὰ της ἀκόμη, πόσες φορές ἡ ψυχὴ μου ἐπάσχιζε νὰ φτερώσει μαζί σου, λευκὸ μου πουλί, θαλασσοπεριστέρι μου, Γλάρε.

Καὶ εἶταν τῆς λευκῆς, σὰν τὰ στήθη σου, τῆς ἄσπιδος φαντασίας μου αἱ αἰθερόλαμνες φτεροῦγες, ὦ ναί, εἶταν εἶταν, τόσον ἀκόμη ἀπλερες, ἀδύναμες, τρανὸ μου θαλασσοπούλι...

Καὶ ἀπὸ μικρὸ, τόσο λῆς μικρὸ, σὰν τὰ γλαρόπουλά σας, παιδάκι, τὸ νησιόπουλο ἐκεῖνο τὸ χαριτωμένο, ποὺ τώρα μάτια καὶ τόσο τὸ λαχταρῶ, μὰ ποτὶς μου δὲ θὰ τὸ συναπαντήσω πιά πλάγι μου, ἐγὼ ἐκεῖνο τὸ παιδάκι, σὲ θεωροῦσα, τότες, σὰν καὶ μέσ' ἀπὸ τὴ φωλιά τῆς καρδούλας μου νὰ πετοῦσες... κι' ἐλαμνες, ἐλαμνες πάνου στὰ σμαραγδένια νερά τῆς ἀντικρυνῆς τῶν παιδικῶν μου χρόνων γαλήνης...

Καὶ πετοῦσες πάναγνη καὶ σύ, σὰν τὴ ψυχὴ μου, ψυχὴ μέσ' ἀπ' τοῦ κόρφου μου—τόσο μικροῦ—τὰ περιγάλια, στοὺς γειτονικούς, χειροπιαστοὺς κό-

σμούς τοῦ νησιοῦ μου, ποτὶς σου πέρ' ἀπ' τοὺς ἀντικρυνοὺς γιαλοὺς μου, ποτὶς πέρ' ἀπὸ τὴ φλοιό-σβο-τραγούδιστην αὐλὴ τῆς θαλασσοζωσμένης πατρίδας....

*

Πόσες φορές καὶ στὰ ὄνειρά τὰ μου ἀκόμη—παλληκαράκι: πιά τώρα—πόσες φορές ἐπάσχινα, πρωτόγαλτος θαλασσοπόρος τῆς ζωῆς, νὰ φτερώσω μαζί σου, λευκὸ μου πουλί, θαλασσοπεριστέρι μου Γλάρε.

Κ' ἔλεγα, σὺ, σὰν τὴν παιδικὴ μου ψυχὴ, σὺ πῶς εἶσουν ἡ ἴδια ψυχὴ μου, ποὺ λαχταροῦσε, μὰ δὲν ἐθάρρεψε ποτέ της νὰ πετάξῃ μακριὰ, ποτὶς πέρ' ἀπ' τῆς ἡλιόκαλης, τῆς ἀκριβοῆς Μητέρας τὴν ἀγκάλη...

Κ' εἶχαν τρανέψει τῆς φαντασίας μου, τῆς ἄσπιδος ἀκόμη σὰν τὰ στήθη σου, διὰπλάτα, σὰν τίς φτεροῦγές σου, φτερά, δυναμωμένα στῶν αὐρῶν καὶ στῶν ζεφύρων τὰ αἰθέρια, καὶ στῆς γαλήνης—τότες—τὴ σιωπηλὴ ἐκτασὴ, καὶ στῆς τρικυμίας τὴν ἀλλόφρενη ὁρμὴ ἐλαμναν, ὀλοένα ἐλάμνανε.

Καὶ πάλι, πάλι τώρα σ' ἐρωτοθωροῦσα καὶ γνώριμά σου τραγουδάκια, σὰν τῶν ἀφρῶν σου τοὺς φλοίσβους ἐκελεύεισά καὶ γέλι καὶ χαρὰ, καὶ στεναγμούς—τοὺς πρώτους στεναγμούς—καὶ θρήνους ἐξεστόμισα πετώντας, ὀλοένα πετώντας. Μὰ ἐσύ, τριγύρω μου ἐσύ φτερουγίζοντας τὸ σπαθόφτερο κορμὶ σου, μονότονα πάντα μ' ἐκράζες καὶ ποτὶς μου, ποτὶς σου, νὰ μ' ἀκολουθήσεις δὲν σὲ εἶδα στῶν ταξιδιῶν μου ἐκείνων τὰ μακρὰ...

Ποτέ σου, λευκὴ τῆς ζωῆς μου ἀδελφέ, θαλασσοπεριστέρι μου Γλάρε...

Καὶ πετοῦσες, ἀνήσυχη, πιά ψυχὴ, πετοῦσες γλάρε μου ἐσύ, σὰν ἀπὸ τῆς καρδίας, τῆς πρωτοπραγισμένης μου καρδίας, τὴ φωλιά πρὸς τῶν βράχων σου τάφροδαρμένα σπήλαια, πρὸς τίς ἀπότομες, τίς ἀπλησίαστες τῶν θαλασσόπληχτων βράχων σου, τίς παντέρημες κορφές, σὰν τοῦ ἐρεπτομένου, τοῦ πεντάρφανου πιά σπιτιοῦ μου, τὴν ἀνεμόδαρτη σκεπὴ....

*

Κ' εἶσαι τώρα, ὦ τώρα πιά τὸ αἰσθάνουμαι, εἶσαι σὺ ἡ τωρινὴ μου ψυχὴ, ποὺ πὶὸ δὲ μ' ἀκολουθεῖ. δὲ μ' ἀκολουθεῖ πὶὸ πέρ' ἀπὸ τῶν ἀπότομων γιαλῶν τῆς τῆς φωλιάς. Καὶ κορμί. ἓνα κορμί. ποὺ μόνο γριούλα, ρικνὴ πιά γριούλα ἡ Φαντασία, τὸ χαμοφτερώνει πρὸς ἐν' ἀκρογιαλὴ κρουσταλλοδεμένο, παρὰξενὸ δίχως τὴ ζωὴ τῆς τρικυμίας, καὶ δίχως τῆς γαλήνης τὰ ροδόσπαρτα πλάτια καὶ ὅμως ὅπου θαμποβλέπω, τόσα, καὶ μόνο, μόνο δὲ βλέπω νὰ πετάει τοῦ γλάρου μου, τοῦ παιδικοῦ μου γλάρου ἐκεῖνου τὸ λευκὸ, τὸ πάλλευκο κορμί.

ὦ ναί! τὸ ξέρω, σὺ τωρινὸ μου θαλασσοπούλι, ἐσύ εἶσαι ὁ ὕστερός μου Γλάρος, ποὺ μὲ τὴν ὑπαρξὴ μου γλήγορις θὰ σβύσεις, στὸ μαγικὸ μας ἐτοῦτο κρουσταλλοδεμένο μας ἀκρογιαλὴ τὸ ξέρω πιά, τὸ ὕστερο εἶσαι ταίρι, τὸ ὕστερο, μὰ παντοτεινὸ μου ταίρι, τῆς ὑπαρξῆς μου, παντοτεινὰ θαμμένης στῆς ἀφθαρτῆς ἐκείνης σχισμάδας τὸ σκότος, ποὺ μήτε τῶν πετούμενων ἀφρῶν τῆς τρικυμίας τὸ πικροφάντισμα ποτὶς δὲν ἐτάραξε.

Σὺ εἶσαι τὸ ταίρι τῆς ψυχῆς μου, τῆς τωρινῆς μου ψυχῆς.

Μὴ μου πετᾷς ἐδῶθε· στάσου νὰ πιδάνατε μαζί-αἰ νὰφίσετε τοῦ νησιοῦ τίς ὁμορφιές, καὶ μαζί

στῆς ἀφταστης ἐκείνης σχισμῆς τὸ σκοτάδι νὰ κρύψετε τὸ σπαθόφτερο κορμὶ σας, τὸ κουρασμένο σας κορμὶ....

Σπέντες 1906.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΣΤΗΝ ΚΥΖΙΚΟ

Τοῦ φίλου μου 'Αλέκου Νιάνια

«Ἐλα, 'Αλέκο, γιὰ λίγες μέρες τουλάχιστο στὸ ὁμορφο τὸ χωριὸ μας νὰ γλυτώσης καὶ σύ, καημένη, λιγάκι ἀπ' τὴ μούχλα πού εἰμασταν θαμμένοι μέσα τόσον καιρὸ ἐκεῖ δὲ στὴ Μαύρη Θάλασσα, ἔλα νὰ φάμε μαζί τὴν ἀμβροσία τοῦ τόπου μας, τὴν κολιοσαλάτα, καὶ μαζί νὰ πιούμε τὸ νέκταρ τὸ Κυζικηνό, τὸ μαῦρο, νὰ νοιώσης μιὰ φορὰ πὺς ζεῖς καὶ νὰ αἰστανθῇς ἀκόμα τὸν ἑαυτὸ σου σὰν ἓνα ἄν' ὄχι ἀπ' τοὺς ἀθανάτους 'Ολύμπιους μὰ ἀπὸ τοὺς εὐτυχισμένους Παρολύμπιους θνητοὺς ἐδῶ, ὅπου τῆς Προύσας ὁ 'Ολύμπος ἐγγὺς τυγχάνει ὄν....»

Μ' αὐτὰ καὶ μὲ τέτοια γλυκόλογα μὲ προσκαλοῦσε τὸ περασμένο καλοκαίρι ἀπ' τὴν Πόλη στὴν Μηχανιώνα ὁ φίλος μου Νιάνιας. Τὴ θερμὴ καὶ εὐγενικὰ πρόσκλησή του δὲν μπορούσα νὰ μὴ τὴ δεχθῶ. Στὴ Χάλλη εἰμὺνα τις τελευταῖες κείνες μέρες καὶ ἀπὸ τὸ πευκοφυτεμένο νησί σερίανιζα τὸ γιαλιστερό καθρέφτη τῆς Προποντίδας καὶ τὴ ταξιδεύτρα Μοῦσα μοῦφελνε τὸ πιὸ μαγικότατο τραγοῦδι καὶ φτερούγιζε ὁ νοῦς μου στὶς γελαστές, ὅπως λέγαν, ἀκρογιαλιές τῆς Κύζικος πού μόνο ἀπὸ τὸν χάρτη τις ἔξερ' ἀκόμα ὡς τότε.

Μιὰ βραδιά τοῦ Αὐγούστου λοιπὸν μπαίνω ἀπ' τὴ Προκυμαία τοῦ Γαλατὰ σ' ἓνα 'πὸ τὰ βαποράκια πού ταξιδεύουνε στὸ Μαρμαρᾶ καὶ σὲ λίγο ἀφίνομε πῖσου τὰ μεγαλόπρεπα, τὰ φανταχτερὰ φῶτα τῆς Πρωτεύουσας πού ἀπλώνουνταν, καθεστίζομενα στὰ θαλασσένια πλάτια, σὲ κάμποσην ἀπὸ τὸ κέντρο ἀπόστασι. Μάτι δὲ σράληξα ὅλον τὸν καιρὸ μὲ τις πολυποίκιλες ἐντύψεις τῆς κοσμοπόλης πού ἄδικα πάσκιζα νὰ ξετινάξω ἀπὸ τὸ μυαλό μου. 'Ὅ, τι τέλος τ' ἀλαργινὰ χλωμὰ καὶ τριανταφυλλένια φῶτα χαθῆκαν ὁλότελα καὶ ἔστριψα τὴ ματιά μου στ' ἀστέρια πού σιγαλόφεγγαν στ' οὐρανοῦ τὸν καθάριο θόλο. Φέγγανε ὅλα κοπαδιστὰ—γιατὶ δὲν εἴταν ἡ νύχτα φεγγαρόφωτη—καὶ κοίταζα πᾶ ξένοιαστα μέσ' στ' ἄγρυπνα κείνα ἀσημένια τοῦ ἄπειρου μάτια. Σὲ ρέμβη ὁλόγλυκη δίχως σκέψες βυθίζομουν καὶ μέσ' στὴ ρέμβη μου λές καὶ στριφογύριζε τρεμάμενη σὰ φάσμα ὁλοζώντανον μονάχα ἡ λαχτάρα τοῦ ὁμορφου χωριοῦ πού θάβλεπα τὸ ταχυνό. Νά, τώρα περνοῦμε τῆς Μηχανιώνας τὸν κάδο καὶ μπαίνομε στὸν κόρφο, ἄκουσα ἄξαφνα νὰ λείει κάποιος ἀπὸ τοὺς ναῦτες. Στὰ χωριὰ ὡς τόσο δὲν ἔχουνε τις νύχτες φῶτα καὶ ἔτσι δὲν μπόρεσα νὰ ξεχωρίσω μῆτε τὴν τοποθεσίαν.

Φτάσαμε ὅμως σὲ λίγο στῆς Πέραμος τὸ λιμάνι, ὅπου πρῶτ' ἀγκυροβολοῦνε τὰ βαπορία. Χλωμὰ χλωμὰ τρεμοσβύνουν τώρα στὸν οὐρανὸ τῆς νύχτας τὰ λιχνάρια, ἓνα γλυκὸ μελτέμι ξαμολᾷ τὰ πλαγινὰ βουνὰ καὶ ἀρχινᾷ νὰ θαμποχαράζῃ ἡ αὐγούλα καὶ τὸ φέγγος τῆς τὸ ροδακινὶ νὰ χρωματίζει σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ λιπόφυχη ἀκόμη χρωματίζα τὰ νερά τοῦ κόρφου. Βγῆκα γιὰ μιὰ στιγμή στὴ στεριά καὶ πῆρα τὸ τσάι σ' ἓνα 'πὸ τὰ παραθαλάσσια καφενεῖα.

Σιγαλιὰ ὁλοτρόγυρα. Μῆτε τίς πρῶτες τοῦ χρυσῆς ἀχτιδοῦλες δὲν ἔστειλε ἀκόμα ὁ ἥλιος στὴ γῆς καὶ πηδοῦμε στὴ βάρκα γιὰ τὴ Μηχανιώνα.

'Ὅτι περάσαμε τὸν κάδο φάνηκε τὸ χωριὸ καὶ ἔλαμψε μὲ μιὰς ὁ ἥλιος. Ἐλάμψε καὶ τὸ περιγιάλι. καὶ κάπου κάπου γυάλιζαν χρυσομένα στὸ φῶς τὰ τζάμια καὶ ὅλη του τὴν ὁμορφάδα ξετύλιγε τὸ λευκὸ χωριουδάκι ἀπ' τὴν κορφὴ τῆς ραχοῦλας πού πάνου εἶναι ριγμένο ἴσαμε τὸ ἀκρογιάλι ὅπου σιγὰ σιγὰ κατέβαινε. Μὰ ποῖονε βλέπω καὶ τρέχει καὶ πάνου στὸ στενόμακρο μῶλο; Τὸ φιλικὸ χέρι ἀπλώθηκε, μὲ καλοδέχτηκε στὸ γιάλο καὶ σὲ λίγο εἴμασταν τοῦ φίλου μου τὸ σπίτι.

Οἱ πρῶτες γνωριμίες ὕστερ' ἀπὸ τις σύστασες τοῦ σπιτιοῦ εἴτανε τὰ ὠραῖα βιβλία πού μὲ ξεχωριστὸ γούστο διαλεγμένα στόλιζαν τὴ μικρὴ του βιβλιοθήκη. Ρομάντζα τοῦ Ψυχάρη, ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Παλαμά, μετάφρασες τοῦ Πάλλη, δηγήματα τοῦ Ἑφταλιώτη καὶ τοῦ Καρκαβίτσα, τοῦ Φωτιάδη τὸ κλασικὸ πιά ἐργον, τοῦ Νουμά τόμοι κομποδεμένοι καὶ ἄλλα ἀριστουργήματα τῆς νέας λογογραφίας μας, μὲ πολλὰ καλαίσθητα ἀραδιασμένα ἐκεῖ κοντὰ κοντὰ φαίνονταν σὰ ν' ἀντάλλαζαν στὴ σκοτεινὴ κείνη γωνίτσα τὸ γόνιμο φιλὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἀναγέννησης.

Μὰ μῆτε τὸ χωριὸ δὲ γνώρισα ἀκόμα καλὰ καλὰ, μῆτε μιὰ ματιά δὲν πρόφταξα νὰ ρίξω στὰ ὁμορφα βιβλία καὶ ἔπρεπε νὰ κάνουμε ἐκδρομὴ—νὰ ξακολουθήσω μ' ἄλλα λόγια ἐγὼ τὴν ἐκδρομὴ μου—ἴσαμε τὴν Ἀρτάκη στὸν ἄλλο ἀπὸ τοὺς δύο κόρφους τῆς Κύζικος μὲ μερικὸς φίλους τοῦ φίλου μου πού μου τοὺς σύστησε κατόπι καὶ πού εἴταν ἀποβοαδὶς ἐτοιμασμένοι γιὰ τὴν ἐκδρομὴ.

★

Καθελικέσαμε τὸ λοιπὸν τ' ἄλογα καὶ ὅξω ἀπ' τὸ χωριὸ. Τ' ἄτια μας περήφανα χλιμιντρίζοντας περνοῦσαν τις στενὲς ροῦγες τοῦ χωριοῦ καὶ—δόξα νᾶχῃ ὁ Θεός—λίγη ζωὴ ξεπρόβαλε τελοσπάντων. Κάτι φεγγαροπρόσωπες χωριατοπούλες μὲ μπόι κυπαρισίνιο καὶ μὲ λυγρὴ καὶ ὀρθόστητη κορμοστασιά ξεπόρτιζαν στὶς ροῦγες καὶ σερίανιζαν μὲ παιδιατικὴ ἀφέλεια τοὺς καθαλάρηδες πού θάρρευσεν καὶ ἐφευγαν στὰ ξένα. Μὰ γλήγορα πολὺ γλήγορ' ἀνεβήκαμε τὴ ραχοῦλα. Πέρασαμε ὕστερ' ἀνάμεσα ἀπὸ τῆς Πέραμος τ' ἀμπέλια καὶ πάνου ἀπὸ λόφους καὶ λαγκαθὰ κατεβήκαμε στὴν ἀκροθαλασσίαν. Στὴν ἀντικρυνὴ παραλία τοῦ κόρφου εἶδαμε τὴν Πάναρμον. Λαφριά λαφριά φυσοῦσε τὸ ἀγέρακι ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα καὶ φαίνονταν σὰ νὰ γλυκογελοῦσαν καὶ οἱ δύο τοῦ κόρφου ὄχτοι. Ζαφειρένιος εἴταν ὁ οὐρανός, διάφανη εἴταν ἡ θάλασσα καὶ κάπου κάπου κατεβαίνοντας ἀπὸ τ' ἄλογα περπατούσαμε στὴν ἀμμουδιὰ καὶ βλέπαμε πὺς γαλάζωναν τὰ ψάρια μέσα στὸ νερό. Κ' ἔτσι τραβήξαμεν ὁλοῖσα στὸν ἱσμὸ πού χωρίζει τοὺς δύο κόρφους τοῦ χερσονησιοῦ καὶ τὸ ἐνώνει μὲ τὴν ἀντικρυνὴ στεργιά (τὴ Μυσία).

Σίμωνε τὸ μεσημέρι καὶ μόλις φτάσαμε καί. Ἀπὸ δὺ κοντὰ ἀρχινοῦν καὶ ἀπλώνονται τ' ἀμπέγια τῆς Ἀρτάκης μὲ τις συκομωριές καὶ τὰ λιόδεντρα, φυτεμένα σὲ πυκνὲς ἀράδες ἀνάμεσα στὰ κλήματ' αὐτὰ χρυσὰ τσαμπιά. Ἡ μεσημεριὰτικὴ κάψα μᾶς καφαλίζει τώρα, ἀνεβάζει ἡ γῆς θολοὺρες σταχτερές σὰν καταχνιὰς καὶ εἶναι ξεραμένα τὰ χεῖλια μας ἀπ' τὸ λιοπύρι. Κάτω ἀπ' τὰ λιγοστὰ δέντρα ὅξω ἀπ' τ' ἀμπέλια μурμουρίζει ἀκόμα μὲ θλιβερό παράπονον ἡ ἰσχνή, ἡσυχὴ ρεματιά.

— Ἀντίκρυναι τὰ ρεῖπια τῆς ἀρχαίας Κύζικος, λείει κάποιος ἀπ' τοὺς φίλους.

— Νὰ κατεβῶμε νὰ δροσίσομε πρῶτα τὰ χεῖλη μας καὶ ὕστερα βλέπομε τὰ ρεῖπια, ἀπολογιέται ἄλλος.

Κ' ἔτσι κατεβήκαμε καὶ δέσαμε τ' ἄλογα στὰ δέντρα.

★

Τάντικρυνὰ χαλάσματα.

Πολὺ παλιὰ εἶναι ἡ ἱστορία τους. Τραβάει πῖο πῖσου ἀπὸ τὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ ἀρχίζει μ' ἓναν ὠραῖο, μὰ πολὺ πολὺ συγκινητικὸ μῦθο. Τὸ χερσονῆσι τῆς Κύζικος εἴταν νησί στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, καθὼς λείει ὁ Ἀγγλὸς περιηγητὴς Edgar James Banks. Στὸ νησί αὐτὸ βασίλευε μιὰ φορὰ ὁ Κύζικος, ὁ ἴδιος ὅπου ἔχτισε τὴν ἀρχαία πόλη καὶ τῆς ἔδωκε τὸ ὄνομά του. Ὁ Ἰάσωνας στὴν ἐκστρατεία του γιὰ τὸ Χρυσόμαλλο Δέρασ πέρασε καὶ ἀπ' τὴν Κύζικον, ὅπου ὁ βασιλεὺς τότε φέλεψε μ' ὅλους τοὺς συντρόφους του. Οἱ ἀργοναῦτες ἐτοιμάζονταν νὰ φύγουν, μὰ τοὺς πλάκωσε ἡ νύχτα—μιὰ νύχτα ὁλότελ' ἄφεγγη, μαύρη σὰν πῖσσα—καὶ ζήτησαν νὰ βγοῦν ξανά στὸ νησί. Οἱ Κυζικηνοὶ τοὺς πῆραν γιὰ ὀχτροὺς ἐστὶ σκοτάδι καὶ ὁ Ἡρακλῆς φώναζε στὴ συμπλοκὴ τὸν Κύζικο. Τὸ πρῶτ' οἱ Κυζικηνοὶ καταλάβανε τὸ λάθος τους καὶ πῆραν τοὺς Ἀργοναῦτες στὴν πόλη νὰ λάβουνε μέρος στὸ πένθος τους. Τὰ δάκρυα ὅπου ἔχυνε τότες ἡ χήρα βασίλισσα Κλείτη εἴταν τόσο πολλὰ, ὅπου ἀπ' τὸ γῶμα πού ρούφηξε πήδησε ἀργότερα ἓνα πηγάδι—αὐτὸ τὸ ἴδιο πού ἤπιαμε τελευταῖα ἀπ' τὸ νερό του—πού τὸ λέν ἀκόμα καὶ τώρα τῆς Κλείτης ἐδὲ Πηγάδι.

Τὸ χερσονῆσι τῆς Κύζικος εἴπαμε πὺς εἴτανε στὴν ἀρχὴ νησί. Λεγότανε καὶ Ἀρχτόνησος. Ἡ πόλη χτίστηκε, κατὰ πὺς θέλει ὁ Edgar Banks, στὰ 675 π. Χ. ἀπ' τοὺς Μιλήσιους, πού τὴν εἶχανε κέντρο τοῦ ἐμπορίου τους μὲ τὴ Μαύρη Θάλασσα. Ἀργότερα ἡ Κύζικον ἐγίνε σπουδαῖο ἐμπορικὸ κέντρο τοῦ παλιοῦ κόσμου, καὶ ἔπαιξε μεγάλον ὄλον στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμον καὶ ἐναντία στοὺς Πέρσους. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῷ διαδόχῳ του ἐφύλαξε τὴν ἀνεξαρτησίαν της καὶ ὁ Μεγάλος Ἀλέξανδρος ὁ ἴδιος ἔνωσε τὸ νησί μὲ τὴν ἀντίπερα στεριά (τὴ Μυσία) καὶ ἔτσι γίνηκε τὸ χερσονῆσι. Στὰ 75 π. Χ. ὁ Μυθριδάτης ἐπολιόρκησε τὴν πόλη, μὰ ἄδικα τῶν ἀδίκωνε κόπιασε ὁ κακομοίρης. Ὁ Μεγάλος Κωνσταντῖνος, ἔπειτα τὴν ἔκανε πρῶτη πόλη τοῦ Ἑλλησποντοῦ μὰ στὰ 433 π. Χ. τήνε ρήμαξε ὁ σεισμός.

Κοντὰ στὴ θέση τῆς ἀρχαίας πόλης βρίσκεται τώρα κάποιον ρωμαϊκὸ χωριουδάκι καὶ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ λιόδεντρα καὶ τὰμπέλια ὑψόνονται τὰ χαλάσματα καὶ οἱ στῦλοι τῷ μεγάλῳ ναῷ καὶ ἀμφιθεάτρωνε. Ἄν καὶ δὲ γίνηκαν ἀκόμα συστηματικὲς ἀνασκαφές ὅμως βρέθηκαν ἀρχαεῖς ἐλληνικὲς ἐπιγραφές. Ὁ Ἀντερσον ἔβγαλε ἀπὸ ἓνα τοῖχον κάποιον μαρμαρένιον ἀγαλμα γυναικας πού εἶναι ἄξιο, κατὰ πὺς λείει ὁ Edgar, νὰ στολίσει ὁποιοδήποτε μουσεῖον. Μὰ τώρα καὶ κοντὰ βλέπομε νὰ καπνίζει κάποιον ἀσβεστοκαμίνι. Πῖο πραχτικὸς ὁ φτωχὸς βιοπαλαστής τ' ἔχρηστα γι' αὐτὸνε μάρμαρα κείνα μὲ τις ἀρχαιολογικὲς τοὺς ἐπιγραφὰς τὰ μεταμορφώνει μιὰ χαρὰ σὲ χρῆσιμο ἐσθῆσι.

Μὰ ἄς ἀφήσομε πᾶ τὰ ρημαδία καὶ τις ἀνασκαφές μὲ τὴ μούχλα καὶ τὴ σαπίλα τους στοὺς ταφογδύτες καὶ ἄς τραβήξομε ἑμεῖς πάλι μέσα στῆς